

¹²**ZIVLJENJE IN SVET**

T E D E Ń S K A R E V I J A

ŠTEV. 26.

KNJIGA 23.
(LETO XII)

V LJUBLJANI, 27. JUNIJA 1938

DEKLJSKI SMELJAJ

STARANJE JE UMETNOST

ČLOVEKU NI TREBA, DA POSTANE ZGODAJ STAR

Zivljenje se ljudem daljša, to je že stara resnica. Če je znašala življenjska doba okrog l. 1880. povprečno še 37 let, računamo danes lahko, da znaša okrog 60 let. Iz tega bi bilo sklepati, da se tudi pozneje staramo nego naši predniki. Toda v splošnem naziranju o starosti tega učinka še ni videti. 40letni človek je po splošnem mnenju že dosegel višek življenjske sile in od te dobe dalje nazaduje. Sportnik je že s 26. letom »star«, z 31. letom spada med »seniorje«. V umetnem drsanju dosegajo največje rekorde celo še dosti mlajši in čedalje mlajši ljudje.

Kdaj se pričnemo potemtakem prav za prav starati?

Z biološkega stališča se prične staranje tedaj, ko se v žilju, možganih, žlezah in drugih organih pokažejo določene spremembe. Kost postanejo krhke, koža neprozna, želodec in črevice delujeta počasneje in ne moreta več spreminjati iste količine hrane v tvorno življenjsko silo. Toda biološki znaki niso popolnoma zanesljivo merilo za nastop starosti.

Ko se človek z biološkega stališča prične starati, njegova pljuča ne delujejo več tako dobro. Pljučni mehurčki se skrčijo in zmanjša se dihalna površina. Toda baš ta dogodek, ki ga opisujejo kot enega izmed zanesljivih znakov starosti, nastopi pri mnogih ljudeh zelo zgodaj, pri drugih ljudeh, ki se za dihalna dogajanja nekoliko brigajo, pa se ne pojavi niti še v visoki starosti. Če se človek trudi s pravilnim dihanjem in ga vežba, uide vsekako dihalnim pojavom, ki jih navaja klasična medicina kot znake starosti. Neki znanstveni znak staranja se da torej razveljaviti. S tem pa se vsa podoba staranja spremeni. Tu nastanejo vprašanja, kako je to, ali se človek izrabi nujno v oblikah, ki jih vsi poznamo, ali pa se dado te oblike staranja spremeniti? Ali je staranje, kakor ga poznamo, nujen naraven pojav ali pa ga je vsaj delno krivo neznanje in pomanjkanje?

Organi, ki se prično najprvo starati, so oči. Od desetega leta dalje popušča sposobnost za njih ustanovitev na blizino, čeprav nas prične učinek tega počasnega popuščanja motiti šele nekako v 45. letu. Že v 10. letu se torej pokaže prvi znaki starosti. Toda izkušnje nas

učijo, da se človek s primerno vežbo lahko izogne daljnovidnosti. Pri ljudeh, ki se bavijo z vsemi sporti, največja zmogljivost dosti počasneje popušča nego pri enostranskih sportnikih. Duševni delavci, ki uganjajo sport, zmorejo s 60. ali 70. letom običajno več nego bivši sportniki iste starosti.

Človek se mora starati, toda danes se stara nepravilno. Neki pomembni psihater je nekoč dejal, da imajo ženske svoja nevarna leta tedaj, kadar jih hočejo same imeti. Iz tega sledi, da je staranje pred vsem zadeva duševnega nastrojenja. Gre zlasti za to, kako se je človek pripravljati na dobo po 40. letu. Človek, ki se počuti potem nenadno utrujenega, stori tedaj najbolje, da vrne neki odmor v vse svoje navade. Ta odmor naj traja vsaj tri mesece. Toda »askeza« ne pomeni samo odpovedi, temveč tudi vežbanje. Človek bi moral pričeti z zavestnimi vsakodnevnimi dihalnimi vajami, masažami, sporti s hitrostnimi vajami, pred vsem tekanjem, skakanjem in plavanjem. In končno mora zahajati mnogo na sveži zrak. Dodati bi bilo treba stalne miselne vaje, ki dajejo duhu novo pobudo, in končno je treba spremeniti ves način prehrane. Človeku od 40. leta dalje ni treba v lastnem telesu nič novega več graditi, zadovoljiti bi se moral zato z najbolj potrebnimi najmanjšimi obroki. Zato bi pa moral zahtevati dobro in tečno, »spodbudno« pripravljene jedi. Kajti vse, kar potrebuje človek po 40. letu, se da izraziti z besedo »podbuda«.

Po razpravi dr. J. Schwankeja — ič.

O ČEBELI IN MEDU

Zivljenje čebel je postalo simbolno. Ni samo panj postal znak za hranilnice, ne govore samo reki o vzorno rednem življenju poedine čebele in o njenem izpolnjevanju dolžnosti na mestu, ki ga ji je določila narava: še češče govore o velikem, skupnem smotru, ki veže vse poedince čebelne države. Kdor misli, da je ta država monarhična, je površen opazovalec. V ljudstvu čebel je pač posebna čebela za »kraljico«, matico, toda če kakšna nesrečna okoliščina to matico uniči in ni nobenih matičnih celic v panju, ki bi bila v njih jajca bodočih matic, tedaj povečajo delavke kakšno celico mlade ličinke ali jajčeca delavke, začnejo pitati ličinko samo z nežnim, posebnim medom in cvetnim prahom, pa si tako same vzredijo matico. Ta je vzrasla torej tako rekoč iz ljudstva, da prevzame vodstvo nad njim.

Čebelni želodec je največje čudo v čebeli. Nektar, ki ga srka čebela iz cvetnih čaš, sploh ne pride v želodec sam, temveč v nekakšno njegovo posebno skladišče za med. Tam ostane, dokler živalci to ugaaja. Če je skladišče napolnjeno, tedaj odleti domov. Čim prileti tja, spleza na sat, da izlije sladko tekočino v eno izmed celic, ki so zgrajene s čudovito matematično točnostjo v podobi šesterokota. Medni želodec si izprazni z neke vrste bljuvanjem. Da nabere liter nektarja, mora čebela kakšnih 20.000krat iz panja. Liter nekarja pa da komaj pol litra medu, ker je v njem mnogo vode, ki se izloči deloma že v mednem želodcu, deloma z izpuhtevanjem v panju.

Razen mednega želodca ima čebela seveda tudi pravi želodec za prebavljanje. Oba želodčna oddelka sta drug od drugega ločena s čudno, majhno tvorbo, ki se pod drobnogledom izkaže za nekakšno piramido, na katerem robu so kratke, toge dlačice. Ta želodčna odprtina se odpre samo tedaj, če pripravljajo čebela vosek ali krmilni sok za mladi zarod in pa tedaj, kadar se sama krmí z medom in cvetnim prahom. Vse to gre iz mednega želodca v prebavljalni želodec. Cvetni prah, ki plava v mednem želodcu, pride z njegovimi krožečimi gibi do želodčne odprtine in čim se dotakne dlačic, ga te grabijo. Želodčna odprtina, ki tiči na izteglji-

vem vratu, pa more tudi splavati v medni želodec in loviti cvetni prah, ki tam plava. Na ta način so vnanji organi, ki jih opazimo s prostim očesom na čebelji glavi, v bistvu le roke, ki jedi grabijo. Prava usta so skrita v telesu.

Vosek je, kakor znano, proizvod iz meda in cvetnega prahu. Preko mednega želodca dospe ta mešanica v prebavljalni želodec, se tu prebavi, preide v kri, ki odloči maščobne in oljate sestavine in se izloči skozi osem žlez pod obroči zadka v obliki majhnih, belkastih lističev. Vsako krat nastane osem takšnih voščenih lističev, ki jih naslednji potisnejo iz telesa. Čebela zagrabl te lističe s svojimi grizalnimi organi in gradi z njimi celice satovja. Za pripravo voska potrebuje živalca kakšnih 36 ur. Za pol kile voska je treba deset kil medu. Če redi čebelar žuželke torej za voljo medu, tedaj poskrbi sam za pripravljene sate in pospešuje na ta način štedilno gospodarstvo čebel.

Toda opisani ustroj želodca ni važen samo za posamezno čebelo, temveč tudi za vso čebelno skupnost. Če nastane v panju preobljudenost, stare čebele s svojo matico, kakor vemo, izletijo in se naselijo v nov panj ali pa v kakršno koli duplino, če je čebelar roj zamudil. Tako si najdejo nov prostor, toda v njem ni ne pravih stanovanj ne hrane. Če bi prišlo še do slabega vremena, tedaj bi moral roj enostavno umreti od gladi. A tedaj se izkaže modra ureditev čebelnega želodca Vsaka čebela, ki se je izselila, ima namreč v mednem želodcu čim največjo količino medu. Ta količina ni tako majhna, kakor si običajno mislimo. Roj kakšnih 20.000 čebel prenaša s seboj več nego poldrug kilogram medu. Te rezerve ohranjuje čebele do naslednjega zaroda. Tudi za prezimovanje v urejenem panju je medni želodec nad vse važna stvar. Poedina čebela bi bila brez njega prisiljena, da bi se ločila od skupnosti in si hrano kradla iz satovja. Pri tem pa bi nedvomno zmrznila, kajti čebele so za mráz zelo občutljive.

In kar se tiče medu samega, to je, kakor vsi vemo, pravi vir moči in zdravja. O rimskem cesarju Avgustu poročajo, da je bil do svoje pozne starosti zdrav, krepak in boder. Ko so ga nekoč vprašali, na kakšen način si

vzdržuje to nenavadno telesno in duševno čilost, je odgovoril: »Na znotraj z mulzom, na zunaj z oljem.« Masaža telesa z oljem je bila že v stari Olimpiji krepilen pripomoček, ki so ga mnogo uporabljali, mulzum za notranjo okrepitev, pa je bil mešanica vina in medu. Da je med tako krepilen, ni čudno, saj sestoji po 79 delih iz sladkorja, in sicer iz 42 delov grozdnega sladkorja, 35 delov sadnega sladkorja in 2 delov trsnega sladkorja. Grozdni in sad-

ni sladkor preideta neposredno v kri, ne da bi jih bilo treba šele predelati v želodcu ali črevju. Zdaj vemo tudi, zakaj je med za otroke in osebe s slabotnimi prebavili tako redilen.

Toda v medu so še druge koristne snovi, v njem je polno vitaminov, redilnih soli, kakor železa, fosforja in magnezija, ter aromatičnih snovi. Zoper kašelj in hripa skoraj ni boljšega zdravila nego je med. —ogj

Z E M L J E V I D P O B O Ž N O S T I

Cloveški zemljepis, antropogeografija, je mlada panoga, ki so jo zadnje čase s pridom gojili znameniti učenjaki kot Vidal de la Blache, Jean Brunhes, Vallaux, Deffontaines, proučujoči človeško delo v prirodi. Posrečilo se jim je preobraziti staro geografijo, ki se zadovoljuje z opisovanjem zemlje, v znanost, ki ne opisuje samo, marveč tudi razlaga: nova veda ni zgolj inventar, temveč je zgodovina, ni več golo naštevanje, ampak je sestav.

V človeški geografiji stoji na prvem mestu gospodarska s strojno osnovo: hrana, stan, obleka. Na drugem mestu stoji družabni zemljepis, ki obravnava tehnična vprašanja glede skupne uporabe prirodnih virov in bogastev, dalje problem prireditve in podreditve, ki je jako zamotan, saj zavisí nekoliko od zemljepisnega okvira, znatno pa od človeške volje in svobode. Ta poslednja panoga torej obsega študij vseh dejstev, ki potekajo iz resničnega sodelovanja med zemskim svetom in gmotno ali npravstveno delavnostjo, pa grafično zapisovanje takih podatkov.

Jean Brunhes, učeni pisec dela *La Géographie humaine de la France*, je dal zgled, sestavivši zemljevide človeškega poslovanja, na pr. strehe, zvoniki, itd. Njegovi učenci so razširili njegovo torišče. Brskali so po arhivih, zbirali statistike, nizali opazovanja in prenašali na razpredelnice uspeh svojih raziskav. Te so se tu pa tam tikale zgolj moralnih ali čustvenih vprašanj. Tako je nedavno vlada Združenih držav uradno natisnila atlant, kjer posamezne karte predočujejo politični položaj javnega mnenja s številom glasov ob volitvah.

Profesor pravne fakultete na pariški univerzi, Gabriel Le Bras, je v smotri

Revue du Folklore français et du Folklore colonial 1937 objavil prve osnutke za verski zemljepis severne Francije.

Tu lahko razbereš mejo med vero in nevero pokrajin, ki se razprostirajo nad črto Rochefort-Limoges-Clermont-Lyon-Annecy.

Tri velike predele je ločiti: severozahod, sredino, severovzhod.

Prvi je v celoti veren. Ozemlje šestih departementov in drobcev iz 6 drugih departementov, okoli 4.000.000 duš, obsega ljudi, ki redno opravljajo svoje verske dolžnosti, vmes obilo gorečnejšev. Tako so našeli v severnem delu Vendéeje 80 do 98% moških in še več ženskih, ki opravljajo svojo Veliko noč. V istih 13 kantonih so posejana 3 bivališča brezbržnosti. Najprej mesta, kakor povsod: če je tam obilo delavstva, razmerje paskalizantov ali velikonočnikov utegne zdrkniti na 6 do 7%, dasi konformizem (navidezno priznanje verstva) ostane pokonci (Lorient). Obrežje se tudi loči: izvzemši Léon je obalni pas manj religiozen ko zaledje. Naposled se bretonske pokrajine urneje pretvarajo kakor francoske: predela Trégorrois in Huelgoat se po malem vračata v poganstvo.

Sredina je puščava malomarnosti. V osrčju severne Francije so »mašarji« (kakor imenuje dr. Mohorič-Miran Brankov osebe, ki hodijo k maši) šibka manjšina, ki redko presega sedmino prebivalstva.

Mesta, ki so po vernih deželah utrdbe nejevernosti, so po brezbožni pokrajini zatočišče religiji. Koder si poprej — pred sto leti — naletel komaj na dva ali tri moške spovedance, jih imajo danes več sto. Vendar vobče je po mestih in kmetih našega predela malo vernikov, ponekod je konformizem že kar

izjema. Tak je položaj v maconski viničariji, kjer 16% otrok ni krščenih, 20 do 25% jih ne dobiva verskega pouka, 25 do 33% zakonov kakor pogrebcev je zgolj civilnih, 90% prebivalstva umre brez zakramentov, 98% mož in ljudstva ne hodi k maši in velikonočnemu obhajilu. Tako je stanje v 20 departementih s 7 milijonov ljudi, in v odlomkih 11 drugih (razen Seine in Seine-et-Oise, o katerih tu ne govorimo).

Neverno pokrajino omejujejo na severoiztoku štiri reke: Somme-Aisne-Moselle-Doubs. Tretji predel obsega 5 obmejnih departementov s 5 milijoni duš in odlomke 11 drugih, ki premorejo nad 4 milijone stanovnikov. Tu je socialistični Vimeu, bogati in malo mistični Santerre, apatična Pouilleuse. Pont-hieu se še drži starih šeg, podobno Vermondois, Laonnais, Ardeni. Na lorenski planoti gre na polovico. Ob meji je več pomembnih središč katoliškega življenja. V Alzaciji so razmere take: čim manjša je župnija, tem gorečnejša se kaže. Ako izkazuje občina pod 1000 lju-

di, jih hodi 95 do 100% k velikonočni spovedi. V občinah do 10.000 duš pade njih odstotek na 60 do 95. V centrih do 100.000 oseb se njih število giblje med 30 in 60, a v Strasbourgu med 25 in 35.

Le Brasova razpredelnica nas pouči seveda o vnanjem položaju, ne pa o resničnem stanju pobožnosti ali brezbožnosti. Marsikdo gre še k maši ali spovedi iz raznih družabnih ozirov. Vernost vpliva na neke socialne probleme n. pr. depopulacijo, nazadovanje rojstev: katoličanstvo izpodbuja na porode. (G. Grandidier, J. des D. 9. 3. 37.)

Ako pa katolištvo tako rado poudarja svojo ljubezen do številnih otrok, se nam bo čudna zdela trditev berlinskega dnevnika Berliner Tageblatt, ki z vso resnostjo poroča o vplivu ver na umrljivost. Otroška umrljivost je po njem zadnja leta vznemirljivo narasla po južnem Württembergu, višek pa dosega v gorenji švabski deželi, in sicer huje po katoliških okrajih nego po protestantskih. Ali je pri onih higijena slabša? (J. d. D. 26. 12. 37.) C-a

S P O M I N N A KRALJA MATJAŽA

Prijatelj iz Gorice mi je poslal Hoepflejev seznam književnih redkosti in posebnosti od XVI—XX stoletja, izdan lani v Milanu: MISCELLANEA di rarità e curiosità, kjer so zastopani predvsem romanski, anglosaksonski, germanski pisci. Čeha najdeš kajpada povsod. Tako stoji tu: Holub E. »Viaggio in Africa: dalla Città del Capo al Paese dei Masciucolumbez. Atavizem — se zdi — je potegnil Goloba med Columbe! Posebej sem se pozanimal za slako t. z. napisom Matthias Corvinus rex Pannoniae, ki ga latinski distihi označujejo tako ugodno kot naše narodno izročilo.

Podoba bi se prilegla »Kroniki« Antona Vramca, zagrebškega kanonika, ki jo je v slovenščini priobčil Janez Mandelc v Ljubljani l. 1578., torej točno pred 360 leti. Pogledimo par vzorcev.

Zapisek iz l. 1458. se pričinja: Matiaš, sin Janka voluode, ono vreme, gda bi kralj umrl, v Pragu be odpelan z Beča. Po smerti Ladislava, kralja na Čehah, položen be kraljem českim Jural Podebrad, i pod njegovo oblast i moč doide Matiaš. . . .

1468. se začinja: Daruua kral darom i imenjem one, ki su se viteški i čloučki v boju moldauskom deržali i nosili. . . (Izraz človečki se zdi rabljen v istem pomenu kakor današnji črnogorski: čojški, čojstvo, ki ga praški slavist Gesemann ne ve bolje prevesti kakor po latinsko »humanitas herouica«).

MATTHIAS CORVINVS Rex Pannoniae.

*Pannonius primus est quem fecerimus adeptum
Corvinum dudum carcerebus latens.
Hostis in opprobrium sed vobis eductum in auras,
Rex belli clarus pax et arte fuit.
Sic quanto dantis complexu amore foret?
Dirupta, ben Buda bibliotheca docet.*

1488. Ouo leto Staiar i kransky orsag od Matiaša mira su prosili, NK

ROMAR — POET

28. jan. 1879 — 21. jun. 1938

Povsodi in nikjer doma,
vsak brat in sestra, zvesta
družica bila palica,
nevesta — bela cesta.

ZNAMENJE

Lepše in iskrenejše ni mogel izraziti svoje življenjske poti. Bil je pravi bohém-poteh v najboljšem smislu:

Pod kakšno zvezdo... sam ne vem,
kako sem bil ustvarjen,
nestalen sem vesel bohém
rad kósal se z viharjem.

»Kaj bi se pral, že priroda človeška je taka«, je dejal v pesmi in v razgovoru, če mu je kdo izmed številnih prijateljev z dobrim namenom ali v resnični skrbi za njegovo zdravje svetoval »solidnejši« način življenja. »Misliš, prijateljček?« je menil, te pogledal globlje v oči, se podrgnil z desnico po prsih, češ morda ima pa prav, slednjič se je pa široko nasmehnil in rekel: »Jaz sem pa kar zadovoljen.« Hodil je svojo pot med nami, bil je naš in vendar tako čisto svoj.

Ni bil »titan poezije«, kakor ga je imenoval urednik nekega literarnega obzornika, toda bil je poet, resnični poet, ki svojih doživetij ni nosil na dlani. Celo nekako sramoval se je, če si omenil njegovo pesniško dušo. »Kaj boš, prijateljček«, je dejal in položil roko na srce, »tu notri je vse lepše.«

Romarska sla v njem je bila močnejša, prvotnejša. Vodila ga je od ranih let do

zadnjega dne. Bil je večni potnik. Cesta je bila njegov »cilj življenja, radost, moč«. Tudi potem, »kadar je prva mladost odletela« in ko »zgubi strast nadoblast in srce se ublaži«. Ljubljanski dnevi so mu bili dolgi in pusti:

Kam ž njimi, nihče ne ve,
kot v pratiki kvatrne ribe
nerodno v oči ti štrle.

Ljubil je življenje takšno, kakršno je. Užival ga je kot pravi božji človek. Ni se preveč mučil z vprašanji, ki polnijo modroslovne knjige. Še manj z odmišljenimi ali pojmovnimi problemi onostranstva. Življenje je bilo zanj — čaša opojnega vina:

Odženi s čela vse skrbi,
trpeti, mreti nič ne hasni,
če bolj premišljaš, bolj boli...

Zato še »Na vernih duš dan«, ko že čuti, da:

opore ni stopinjam mojim trudnim,
noben se cilj mi več iz dalje ne blešči,
le ta-le cilj, mogila sama, k nam hiti
s korakom trdnim, točnim, nezamudnim,

vprašuje in vabi dekle:

Kaj se bojiš?... Zakaj hitiš?
Postoj en hip! Le en poljub oči še vroč
večer je tu, bo kmalu črna noč!

Preveč je ljubil življenje in njegove drobte. Zato ni utegnil skrbeti zase. »Škoda, da je bil Franc Asiški svetnik«, je dejal, »če pa že je, naj bi bil vsaj patron poteh.« In dobro je zadel.

Huda bolezen ga je potrla. Omahoval je med zdravniškimi nasveti in dobrimi sklepi. »Kaj pa, če se zdravniki motijo in me samo plašijo«, je vpraševal ter počasi opuščal sklep za sklepom. Odpoved mu je bila težka. Njemu, ki je komaj poznal udobnost in užitke tako imenovanega »boljšega človeka«.

Slednjič se je napotil v Kamnik:

tamkaj se sonce suši,
od jutra pa tja do večera
na zlatih nitih visi.

Zdravja ni mogel najti več niti v rodnem mestu. »Mahnil je z roko in več ni vstala«. Na gričku, kjer

carice večne — smrti spe
tam v boju spehani vojniki,

leži zdaj tako čisto zase sam — večni romar, čigar ime ne bo živelo le v slovenski knjigi, temveč tudi v srcih vseh, ki ljubijo življenje zaradi življenja samega.

GLASBA V BOLNIŠNICI

Znano je, da se človek ob dobri glasbi razvedri in da to blagodejno vpliva na bolnika. Bolnik pozabi na svoje bolečine, kar zelo pospeši proces zdravljenja in okrevanja.

Odkar poznamo radio, študirajo zdravniki vpliv glasbe na bolnike in rezultat je zdaj ta, da je bila že nekatera bolnica opremljena z radio napravami. Najobširnejšo radio instalacijo pa dobi v doglednem času nova klinika za jetičnike. ki jo gradi Buenos Aires in ki bo eden največjih zdravstvenih zavodov na svetu sploh Radio v tej kliniki pa nekaj prav posebnega. Dočim so doslej bolniki navadno lahko poslušali samo domačo postajo, bodo imeli v bolnici na izbero voliti kar med štirimi različnimi sporedi domačih in tujih, da celo prekomorskih oddajnih postaj.

Duša cele naprave so velike superheterodinski sprejemniki. ki vsak izmed njih oddaja sprejete zvoke preko velikih 150-watnih ojačevalcev v hišno radio napeljavno, na katero je priključenih 800 parov slušalk in 200 zvočnikov smotno porazdeljenih po vseh prostorih. Za bolnike, ki leže sami, so predvidene slušalke, v skupnih prostorih pa naj zabavajo bolnike zvočniki. Slušalke kakor zvočniki so priključeni na razdelilno omrežje s posebnimi zatičnimi kontakti. Kakor že kontakt zatakneš v dozo, bolj v desno ali levo, navzgor ali navzdol, se oglasi ena ali druga postaja. Na ta način si bolniki lahko poljubno izbirajo spored. Celotna naprava je preprosto in smiselno zasnovana. Tako velike in moderne radio naprave nima menda še nobeno mesto na svetu. —iž

OD JETNIKA DO MILIJONARJA

Nedavno je v Kapskem mestu umrl v starosti 73 let izumitelj sestavljalnih iger. Mož je zapustil lepo premoženje ca. 200 milijonov dinarjev, ki se mu je v letih nateklo od njegovega izuma.

Prvotno je bil ta mož (čigar ime ni točno ugotovljeno) avtomobilski vozač. Nekoč je do smrti povozil neko žensko, zaradi česar je moral več let presedeti v poboljševalnici. Tu je začel iz dolgega časa risati like vsakovrstnih živali, potlej je papir razrezal na drobne kosce, zmešal odrezke različnih risb in poskušal z njimi sestaviti prvotne podobe.

Ravnatelj poboljševalnice je postal pozoren na to igranje bivšega šoferja. Seznanil je z njim svoje znance in prijatelje, ki jim je bila zabavna igra tako všeč, da so jo podajali zmerom naprej, in tako se je igra sestavljanja počasi razširjala po vsej Ameriki. —iž

TEHNIČNI OBZORNIK

Nov brzi motorni voz

Konec maja je nemška železniška uprava za poskušnjo dala v promet nov brzi motorni voz, katerega ogrodje je vse zgrajeno iz lahke kovine. Konstrukterju Krückenbergu, ki se je že pred leti proslavil s svojim »zeppelinom na tračnicah« se je na ta način posrečilo zmanjšati težo kompletnega 70 m dolgega voza na borih 125 ton, kar je jako malo v primeri s starimi konstrukcijami. Strop, stene ter sprednja in zadnja ploskev voza so narahlo zaobljeni v aerodinamično obliko, tako da se zrak lepše odteka pri velikih brzinah, ki jih vozilo lahko razvija. Zaradi srebrno sive barve lahke kovine pa zaradi ovalnih oblik je motorni voz dobil ime »Srebrna riba«. V notranjščini je prostora za 100 potnikov. Udobni sedeži so prevlečeni s sinjim baržunom, med njimi pa so pritrjene majhne poklopne mizice, tako da sede potniki med vožnjo kakor v kavarni. Za pogon služita dva dieselska motorja po 600 k. s., ki dopuščata maksimalno brzo 200 km na uro. —iž

V Nemškem muzeju v Monakovem so razstavili model helikopterja (letala ki se navpično dviga) — izum prof. Fockesa. Model, točno posnet po pravem letalu, ki je doslej edino svoje vrste in ki se je ne samo dvignilo navpično do višine 2500 m, ampak je tudi letelo v poljubni vodoravni smeri. Ima majcen motor z učinkom 0,7 k. s. in tehta z gorivom vred 5 kg. Tudi model je pokazal vse sposobnosti velikega stroja in se je dvignil navpično od tal do višine 18 m.

V Nemčiji so nedavno uvedli v promet avtobuse, ki uporabljajo mesto običajnih goriv koks, ki ostane pri destilaciji šote. Enkratna polnitev rezervoarjev s tem ne navadnim gorivom zadošča za 200 km dolgo pot. Pogonski stroj tega edinstvenega vozila razvija 55 k. s.

Najdaljši podmorski telefonski kabel, ki je bil doslej položen, bo vezal Sicilijo s Tripolitanijo. Dolžina kabla pod morsko gladino znaša 700 km. —iž

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

O spanju

Drca. Josephine Foster z vseučilišča v Minnesoti poroča, da rabijo otroci poprečno trikrat toliko časa, da zaspijo, nego zdravi odrasli ljudje. Človek zaspi poprečno v 20 minutah. Mestni otroci spijo splošnem dalje v jutro nego otroci na podeželju. Po opazovanjih dr. Johnsona sprejme ni speči človek ponoči svojo lego kakšnih 33krat. To pa nikakor ni znak nemirnega spanja, temveč nasprotno. Drca. Adelija Baynton, isto tako z vseučilišča v Minnesoti, pravi končno, da spijo otroci v splošnem raje na trebuhu nego na hrbtu, najčesteje pa spijo v stranski legi. zdr

FILATELIJA

Iz naše filatelije

Razen 25 parskih znamk, ki smo jih že omenili so odkrili tudi nekaj drugih vrednosti, ki so bile tiskane v zadnjem času na debelem kredastem papirju. Očitno je v mar-karnic, zmanjkalo navadnega papirja, ki se je uporabljal za te znamke, in so ga za silo nadomestili z debelejšim. Zagrebške »Novosti« píšejo da je to menda isti papir, ki so bile na njem tiskane Teslove spominske znamke.

Prijateljem naše rubrike sporočamo, da smo zdaj že razdelili skoro vse svoje dopisnice, in jih prosimo, da se v bodoče ne obračajo več na nas. Oglasilo se je vsega okoli 150 zbiralcev, ki smo jim poslali nad 5000 dopisnic s slikami iz Slovenije.

Kakor smo zdaj zvedeli, je bila vest, da bo za odkritje spomenika neznanemu junaku na Avali izšel poseben blok, netočna. Izšla bo samo serija spominskih znamk.

Listi poročajo, da bodo dobrodelne znamke za bolnišnice v Demirkapiji izšle vendar šele v začetku oktobra.

Za letošni teden Rdečega križa bomo dobili novo frankovno plačilno znamko. Na njej bo slika Kosovske devojke. Portovne znamke bodo ostale še iste kakor doslej, ker je še dovolj zalog iz prejšnjih let. Novih znamk bo tiskanih dva milijona kosov, tako da bo ta naklada zadoščala tudi še za prihodnje leto.

Zelo so padle cene našim lanskim spominskim blokom za filatelistično razstavo v Beogradu. Zbiralci so v prvem navalu kupili večje množine, kakor so jih potrebovali, pokazalo pa se je, da zanimanje inozemstva za te bloke ni bilo tolikšno, kakor se je pričakovalo, in zato jih zdaj ponujajo po prav nizkih cenah. Vse je seveda v tesni zvezi s splošnim zmanjšanjem zanimanja za razne spominske bloke, ki je bila nujna posledica špekulacije z njimi.

V kratkem bomo dobili baje nove portovne znamke. O izdelavi, vrednotah in barvah nam zaenkrat podrobnosti še nišo znane. Novico beležimo samo kot kronisti. Posneli smo jo po nekem francoskem filatelističnem listu, med tem ko se pri nas o tem še ni pisalo.

Nove znamke po vsem svetu

BELGIJA: Poštna uprava namerava še letos izdati celo kopico dobrodelnih in spominskih znamk. Za postavitev spomenika v Kockelbergu bo izšla posebna dobrodelna serija. Spominske znamke bodo izdane za 400 letnico sv. Adelgunde. Za letalsko ligo bodo izšle dobrodelne znamke, za invalide pa spominski blok. Razen tega pa pridejo na vrsto še vsakoletne znamke za boj proti jetiki.

FRANCIJA: Za obisk angleške kraljevske dvojice v Parizu bodo izšle posebne spominske znamke. Podrobnosti o slikah, barvah in posameznih vrednotah nam še niso znane.

JIND: Indijska vazalna država Jind je dobila tri nove znamke Frankovni znamki Britanske Indije po 9 pesov (zelena) in po 1 an (karminasta) sta dobili pretisk »Jind State«, znamka po 9 pesov pa razen tega še pretisk »Service« za uradno uporabo.

LIBANONSKA REPUBLIKA: Za zdravniški kongres v Beyrutu so izšle priložnostne znamke za letalsko pošto in sicer zelena po 2 piastra, rdeča oranžna po 3 p., in karminasta po 10 p.

GUATEMALA: Portovna znamka po 1 cent v olivno zeleni barvi je dobila pretisk »1938«.

OBALA SLONOVINE (Côte d'Ivoire): Izdane so bile nove znamke po 35 centimov zelena, po 55 c. vijoličasta in 80 c. olivno zelena.

MARTINIK: Izdane so bile nove frankovne znamke, in sicer zelena po 35 centimov, rdeča po 55 c. vijoličasta po 80 c., rdeča po 1 frank in sinja po 1,75 fr.

MONAKO: Izšla je nova znamka po 1 centime v rjavo in vijoličasti barvi.

NIZOZEMSKA: Dobrodelne znamke s slikami znamenitih Nizozemcev, ki smo jih že napovedali so zdaj izšle.

PERU: Za nezaposlene je izšla posebna doplačilna znamka po 2 centa v rjavkasti barvi.

ROMUNIJA: Za novo ustavo so izšle tri spominske znamke s kraljevo glavo. Znamka po 3 leje je karminasta, po 6 lejev rjava in po 10 lejev sinja.

SENEGAL: Tudi tu so izšle nove znamke po 35, 55 in 80 centimov ter 1 in 1,75 franka. Barve imajo iste kakor znamke Reuniona.

URUGVAJ: V spomin na obletnico ustave sta izšli dve novi znamki, in sicer frankovna po 1 peso v rjavi barvi ter letalska po 1 peso v opečnato rdeči barvi.

»KAKO NAGAČIJO ŽIVALI«

Pred kakimi 80 leti se je govorilo in pisalo o kakem preparatorju, da je ptiča našopal (iz n. schoppen), naštofal (iz n. stopfen), nagnetel, natlačil, nabasal, našokal ali napolnil. Odkar se je pa zvedelo, da pravijo v koroškem Rožu, na Krasu, v Soški in Vipavski dolini »ptiča nagatiti«, so jeli uporabljati ta glagol tudi v književnem jeziku. Ker se pa najbolj rabi trpni deležnik nagačen (kakor pozlačen, osramočen, nasičen, odpušen... od glagolov pozlatiti itd.), in je bil glagol [na] gatiti ljudstvu bolj domač na periferiji kot po Kranjskem, so nazadnje skovali nedoločnik nagačiti. V zadnjem času sem bral v nekem tedniku: »Kako nagačijo živali«. [Tukaj je sicer treba nedovršnika: nagačujejo!] Enaka napaka je: presenečiti (v nekem romanu: »presenečilo me je«).

Tu gre za napačno analogijo. Trpni deležnik prežvečen, namočen, pooblačen [o nebo], razkročen [e noge], izučen, obdavčen itd. so izvedeni iz nedoločnikov prežvečiti, pooblačiti..., zato se je lahko mislilo, da sta prav takó deležnika nagačen, presenečen) izvedena iz nagačiti, presenečiti.

Drugačna analogija je rodila deležnike nagnečen (koš, Jurčič), prinešen, obraščen, oskubljen, pomolžen, popašen, zagrižen I. dr. h glagolom I. vrste nagnesti, prnesti, obrasti, oskubsti, pomolsti (pomlesti), popasti (popasem), zagristi (—zem) se... Menim, da se je izvršilo takole: velelniki I. vrste nagneti, prinesi, obrasti, oskubti, pomolsti, popasi... niso bili prav nič različni od velelnikov glagolov IV. vrste: umeši (kruh), ukroti, izkoristi, obljubi, pazi itd.; ker pa pripadajo k tem velelnikom trpni deležniki umešen, izkoriščen, obljubljen, opažen, ukročen..., so začeli ljudje tvoriti tudi trpni del raznih glagolov I. vrste po tem vzorcu. I. Kostial

Stavske pomote v članku »O židovskih kulturnih delavcih« (Zis z dne 6. junija, str. 361—2):

Str. 361, levi stolpec:

vrsta 12. beri: delavci nam. delaci

« 31. « : Keszthelya n. Keszthelya

« 43. « : sinagogo nam. sinanogo

Str. 361, desni stolpec:

vrsta 31. beri: Nordau nam. Nordan

« 44. « : (Kalevala) n. Kalevaba

Stran 362, levi stolpec:

vrsta 2. beri: »Grenzboten« n. Grezbotten

« 24. « : Mordechai n. Moderchai

« 43. « : dr. Kohn nam. dr. Khon

« 52. « : iz Příbora nam. Příbora

« 53. « : Magnus nam. Maynus

Stran 362, desni stolpec:

vrsta 24. beri: Jul. Oppert nam. Jol. O.

« 28/9 « : Vámbéry nam. Wámbéry

« 31. « : semitisti nam. seministi

« 34. « : Jul. Fürst nam. Jol. F.

Popravek: V prispevku dr. Iva Šorlija »Srečanje s smrtjo« beri pravilno na str. 327, prvi stolpec, 7. vrsta namesto ne

pretektajte — pretehtajte; na str. 327. drugi stolpec, 37. vrsta namesto Dane — Damo; na str. 344. drugi stolpec, 24. vrsta namesto sem jim povedal svoje mnenje, pa mi — sem jih bil iztaknil: za spoznanje je; na str. 359. drugi stolpec, 12. vrsta namesto napisal poslovičnih — napisal več poslovičnih; na isti strani, drugi stolpec, 19. vrsta namesto če si more — če mi more in na str. 360. pri stolpec 18. vrsta namesto Kakaj — Zakaj. Ostale stavke pomote »umni bralci« že kako sam popravi.

PRAKTIČNE NOVOTE

Konserviranje sadja s plamenom

Današnja doba zahteva poenostavitve v vseh področjih gospodinjanskega dela in tudi vdelavanje vrtnih sadežev naj bi se izvršilo na najpreprostejši način v najkrajšem času. Znane so priprave, ki zapirajo kozarce konzerv z odjemanjem zraka, znan je tudi način, po katerem sadne kozarce trdno zapremo z zažiganjem vinskega cveta. Plamen požre kisik v preostalem zrač-

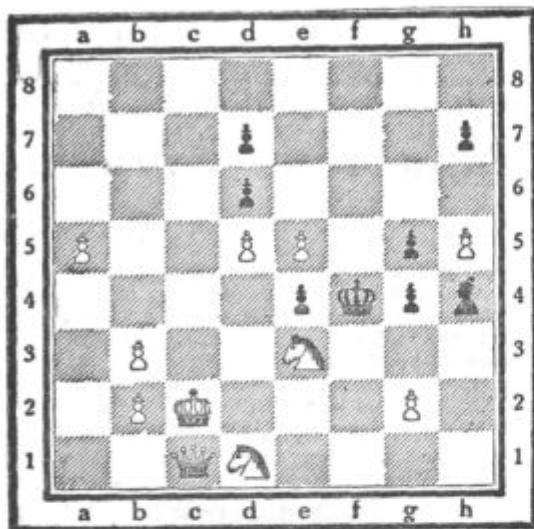

nem delu kozarca, zrak razkuži in če hitro položimo pokrov na kozarec, se ta trdno zapre. Zažiganje vinskega cveta se izvrši hitro in popolnoma brez nevarnosti z aluminiasto pripravo, ki sestoji iz cevi, v kateri je na enem koncu stenj, na drugem pa gumasta žoga. Če prižgemo z alkoholom prepojen stenj in vtaknemo gorečo cev v posodo, zadostuje majhen pritisk na žogo, da se plamen poveča, da porabi kisik v zračnem prostoru kozarca in zrak razkuži. Pokrov pritismo potem hitro na gumasti obroč kozarca in v trenutku se zapor trdno prisesa na kozarec. Da seže cev natančno v sredino zračnega prostora nad konzerviranim sadjem, ima premakljiv nastavni vijak, ki počiva kot oporišče na robu kozarca. Steklo kozarca in pokrov morata biti pri tem načinu zapiranja popolnoma čista in brez napak, gumasti obroč mora biti nov. Delati je treba hitro, kar se pa da z malo vaje kmalu doseči. Čelo kozarci, ki smo jim nekaj vsebine že odvzeli, se dajo na ta način vedno znova trdno zapreti.

PROBLEM 243

Sestavil: Ph. Klett

Mat v petih potezih

NAGRADE ZA VLJUDNOST

Pred 30 leti se je bogati Samuel Davis v Mashpeeju (država Massachusetts) vozil v gigu. Kar mu piš odnese pokrivalo. Solarček steče za njim in mu ga vrne. Podjetnik se je zahvalil in ponudil plačilo. Dobro odgojeni gimnazijec ga je ljubeznivo zavrnil. 20 zim po dogodku je možak porabil 50.000 dolarjev za ustanovo »Davisova štipendija«. Obresti naj bi se vsako leto podelile študentu, ki je pokazal največ olike in tankočutnosti. Pred 8 leti je odbor prvič zasedal, da bi odmeril odlikovanje najvrednejšemu kandidatu. In čujte, niti enkrat še ni šla določena vsota iz blagajne. Ako bi g. Davis danes izgubil svoj klobuk, bi se učenci pullili zanj, a samo zato, da bi se šli z njim nogomet ali pa bi zahtevali odkupnino. Iz tega si zapomnimo, da novo pokolenje prezira nekdanje dobre šege, v katerih vidi zgolj svetohlinstvo ali smešne poklone. Sedanjí naraščaj se rajši postavlja z robatostjo, misleč, da je to bolj možato... Ker se obresti kopičijo, ne da bi jih kdo obrnil v prid, prosí ravnatelj tamkajšnje srednje šole, naj bi se denar porabil za stavbe.

nk.

ZA BISTRE GLAVE

Rešitev k št. 399

(Masleni kruh)

Iz istega razloga, zavoljo katerega utegne pasti tudi z nenamazano stranjo navzdol. Namreč zavoljo težnosti, ki ga privlačuja.

Rešitev križanke v št. 23

Pokonci: Karakorum, oliva, sim, vroč, hrva, dro + oreč, op. v + Col, D + Baika-nec, ar + erijuna, Nansen. — Za nagrado je bila izžrebana Slava Justan, Trzin.

Rešitev križanke v št. 24

Vodoravno: 1. + u, 2. Atence + siog, 3. rosa + Altona, 4. J + N Ren, 5. epi + lnd, 6. v + k + e + a, 7. iva + to, 8. po + aga, 9. okruženeč + ž, 10. va + emaj + ad, 11. elipsa + Vera. — Navpično: 1. zarje vidove, 2. eto + p + vokal, 3. lesnika + u + i, 4. ena + žep, 5. ne + Ems, 6. ica + naa, 7. 1 + 1 + ei, 8. ost + clv, 9. glo-rieta + a, 10. onen + oglar, 11. Uganka + Aida. — Za nagrade so bili izžrebani: Valentin Ravšelj, orož. podnarednik, Mer druš; Vinko Ahčin, natakar, Sušak in G. Vink, Gorica!

LABIRINT

Katera kača je požrla zajčka?
(Druga na levi)

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNISTVO NACELNO
NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI. PREDSTAVNIK FRAN JER. M.
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Dtn 4,00
po razpisalnih dostavljeno Dtn 5,00

